

TÎRGOVIȘTEA VĂZUTĂ DE NICOLAE BĂLCESCU*

Eugen Fruchter și Gabriel Mihăescu

Tîrgoviștenii au participat activ la Revoluția română din 1848. „Gazeta de Transilvania“ menționa și Dimbovița printre județele care au primit cu entuziasm „noua libertate“. Printre formele de activitate revoluționară, consemnate în documentele de arhivă, sînt atestate : adunări, trimiterea de delegații în Capitală, aplicarea programului revoluționar, înlocuirea autorităților reacționare, arderea Regulamentului organic, depunerea jurămîntului pe Constituție.

Încă din deceniul al patrulea au trecut prin Tîrgoviște și județul Dimbovița o serie de militanți revoluționari care, ulterior, vor activa în calitate de comisari de propagandă : Ioan Codru Drăgușanu, George Barițiu, Timotei Cipariu, J.A. Vaillant. În anul 1848 îndeplineau misiuni de propagandă în județul Dimbovița comisarii guvernului provizoriu Al. Papiu Ilarian și Nicolae Găetan, precum și o serie de comisari locali ca Nicolae Gh. Chirculescu, Ștefan Mărculescu, Alecu Gărdescu, A. Fotescu, Gh. Seladescu. Alți revoluționari dimbovițeni au ocupat posturi de conducere în instituțiile județene : Constantin (Dincă) Izvoranu, Ioan Gherghescu, Nicolae Crețulescu, Eftimie Beștelei, protopopul Mihai, Alecu Bîrsescu, Nae Lupescu, Anghel Bistrițeanu ș.a.

Evenimentul major care a implicat județul Dimbovița în mersul revoluției a fost trecerea pe aici a guvernului provizoriu revoluționar în intervalul cuprins între 29 iunie și 2 iulie 1848. În ciuda strădaniei boierilor reacționari de a reține pe conducătorii revoluției, încercarea nu a reușit, ea neavînd sprijinul maselor. În Tîrgoviște a rămas numai ministrul de finanțe, Constantin Filipescu, iar la Pietroșița, Pucioasa și Bezdead s-au oprit Ion Heliade Rădulescu, Cezar Bolliac, Ștefan Andronic și Nicolae Alexandrescu.

Cu sprijinul reîntoarcerii prin Tîrgoviște, în drum spre București, populația orașului aclama cu însuflețire pe membrii guvernului provizoriu — între care se afla și Nicolae Bălcescu — manifestîndu-și astfel încă o dată solidaritatea cu revoluția.

În rîndul luptătorilor pompieri care s-au opus armatei otomane în Capitală, la 13 septembrie 1848, s-a remarcat și Gheorghe Iacob din Drăgăești — Dimbovița, rănit în această încheștare eroică.¹

---

* Comunicare prezentată la Sesiunea de comunicări și referate științifice, organizată cu prilejul sărbătoririi a 130 de ani de la Revoluția română din 1848, Rimnicu Vilcea, 10 iunie 1973. (extras).

1. Cf. Radu Gioglovan, *Revoluția din 1848 în Tîrgoviște și împrejurimi*, în „Studii și articole de istorie“, VIII, București, 1966, p. 126—142 ; Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitate națională. 1834—1849*, Ed. Academiei R.S. România, București, 1967, VIII, p. 11, 154.

Printre fruntașii revoluției care s-au aplecat asupra istoriei Tirgoviștei, simbol al luptei pentru libertate și unitate națională — alături de fiii județului Dimbovița : Ion Heliade Rădulescu, Ion Ghica, Grigore Alexandrescu și alții — s-a aflat și marele patriot revoluționar și istoric erudit Nicolae Bălcescu.

Ca și alți contemporani ai săi, a manifestat un interes deosebit pentru semnificația majoră a cetății de scaun în care s-au făurit planurile de apărare a independenței de stat și de unire a românilor. Asemenea prietenului său Ion Ghica, cel care observase că așezarea capitalei la gura munților nu era o chestiune de peisaj sau de aer curat, ci o chestiune de apărare națională, de strategie a luptei antiotomane, Nicolae Bălcescu — descriind turnul Chindiei — a subliniat și el rolul major al Tirgoviștei în apărarea țării : „Acest turn [...] e scump românilor ca un monument care le vorbește de timpii lor de glorie și mărire. El a fost martor la-ți-tea triumfuri ! El a văzut, unul după altul, pe Mircea cel Bătrîn, Dracula-Vodă, Vlad Țepeș, Radu cel Mare, Radu de la Afumați, Mihai Viteazul și Matei Basarab, toți voievozii noștri cei mari și vestiți în pace și în război“.²

În anul 1844, Bălcescu era prezent, alături de Ion Ghica, în coloanele revistei „Propășirea“, apărută la Iași, unde publica, printre altele, studiul „Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum“. În acest studiu, ca și în „Campania românilor în contra turcilor de la anul 1595“, Bălcescu se apleca și asupra istoriei Tirgoviștei și a altor localități din județul Dimbovița : Finta, Florești, Văleni, Găești, Cazaci.³

Bogata corespondență purtată cu Ion Ghica (91 de scrisori păstrate), Alexandrina Ghica, Luxița Florescu, chiar și cu Ion Heliade Rădulescu,⁴ sînt mărturie strînselor relații pe care Bălcescu le-a avut cu personalitățile legate de Tirgoviște și județul Dimbovița. De altfel, prețuirea acestora față de marele gînditor se va materializa și în amintirile publicate de Ion Ghica — executorul testamentar al manuscriselor sale, donat Academiei — și Pantazi Ghica — fostul secretar din 1847 al „Magazinului istoric“, editat de Bălcescu și Laurian.

Fiul său natural și al Luxiței Florescu, din familia unor boieri dimbovițeni — scriitorul Bonifaciu Florescu — întilnit adesea și în casele Floreștilor din Tirgoviște, îi va cultiva memoria cu pietate, consacrînd evocării personalității și operei tatălui său un număr special din 1884 al revistei sale „Biblioteca omului de gust“. El semnase în 1880, în revista „L'Indépendance Roumaine“, articolul „La Révolution de 1848“, în care îl denumea pe Bălcescu „filozoful revoluției“, iar în 1894 publicase articolul evocator „Idealul lui Bălcescu“, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ din București.

La mănăstirea Mărgineni (azi comuna I.L. Caragiale, județul Dim-

2. Nicolae Bălcescu, *România supt Mihai voievod Viteazul*. Ed. Minerva, București, 1970. p. 111—112.

3. Nicolae Bălcescu, *Mișcarea românilor din Ardeal la 1848 ; Puterea armată și arta militară la români*, București, Ed. Alcalay, f.a., p. 47, 53, 72, 79, 80.

4. Horia Năstorescu-Bălcești, *Nicolae Bălcescu*. Contribuții bibliografice, p. 44—94, 207.

bovița), unde a fost închis între 8 iulie 1841 și 27 aprilie 1842, Bălcescu a studiat lucrările din biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino și arhiva mănăstirii. Aici a conceput studiul „Puterea armată și arta militară. De la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum“ și biografiile ctitorului mănăstirii, postelnicul Constantin Cantacuzino (înhumat acolo) și a unui urmaș al acestuia — spătarul Ion Cantacuzino. Tot de aici, va dedica la 13 februarie 1842 volumul „Voyage de Dimeo et Niccola Stephanopoli en Grèce“ lui Mitiță Filipescu, închis la Snagov.

Printre cărțile aflate în biblioteca mănăstirii, una se referea la campaniile militare ale lui Mihai Viteazul : „Historia della Transilvania“ a cavalerului Ciro Spontoni, tipărită la Veneția în 1638.

Proiectînd capodopera sa „Românii supt Mihai voievod Viteazul“ încă de prin anii 1844—1845, cum cred istoricii literari (un argument fiind și faptul că deja în ianuarie 1847 a publicat studiul preliminar „Campania românilor în contra turcilor de la anul 1595“), marele istoric a reconstituit itinerarul epopeii lui Mihai Viteazul, în călătoriile sale ad-hoc cunoscînd îndeaproape și Curtea domnească din Tîrgoviște.⁵

O perioadă în care putea să treacă prin Tîrgoviște este cuprinsă între toamna anului 1843 (cînd a cunoscut-o pe Luxița) și 1 iunie 1846, cînd pleacă din țară. A poposit probabil în oraș cu prilejul călătoriei sale spre sau din Transilvania, la 15 iunie sau, respectiv, 4 august 1844, cînd a putut vizita și Cetatea lui Negru vodă de la Cetățeni. Pentru acest interval al vizitei, pledează și analiza descrierii turnului Chindiei, care corespunde cu aspectul său inițial, anterior refacerii inițiate în 1846 de domnitorul George Bibescu. Prezentarea monumentului tîrgoviștean concordă cu imaginea turnului din desenul lui Michel Bouquet, realizat la 1840 și publicat în 1843 la Paris, în „Album Valaque“, ca și cu cea din desenele lui Ioan Fusea și Nicolae Chirculescu din 1847 — ambele aflate în colecția Muzeului județean Dimbovița. Descrierea turnului, „trist și singuratic [...] ce mușchiul numai, cu verdeța sa împodobește [...] pustiul turn [...] mult elocventă ruină“, corespunde cu cele făcute cam în aceeași vreme de Ion Heliade Rădulescu, J.A. Vaillant și Cezar Bolliac.⁶ În orice caz, atunci cînd Bălcescu părăsea țara, restaurarea turnului nu începuse, iar la 13 noiembrie 1847, cînd s-au întrerupt lucrările primei etape, de abia se refăcuse jumătate din înălțimea acestuia.⁷

Următoarea trecere a lui Bălcescu prin Tîrgoviște a avut loc în ziua de 30 iunie 1848, împreună cu o parte din membrii guvernului provizoriu : Nicolae și Ștefan Golescu, Gheorghe Magheru, Costache Aristia, Ion Voinescu II, C.A. Rosetti, Cristian Tell, Grigore Grădișteanu, căpitanul Nicolae Pleșoianu ș.a. Deși inițial, la 28 iunie, guvernul hotărîse ca la „Tîrgoviște, vechea capitală, să se așeze acolo și să aștepte chiar și venirea rușilor, cu care ar fi putut trata mai cu folos din acest

5. L. Fruchter, Nicolae Bălcescu și Tîrgoviștea, în „Uzina și ogorul“, Tîrgoviște, nr. 687 din 13 decembrie 1962.

6. Ion Heliade Rădulescu, O noapte pe ruinele Tîrgoviștei, 1836 ; J.A. Vaillant. La Romanie ou histoire, langue, littérature, orographie, statistique de peuples de la langue d'or, Ardaliens, Vallaques et Moldaves, résumés sur le nom de Romans, III Paris, 1844, p. 318 ; Cezar Bolliac, în „Curierul Românesc“, 1845, p. 371.

7. Cf. B.O.R., 1968, nr. 3—5, p. 496.

din urmă oraș, învecinat cu munții”,⁸ din cauza opoziției boierilor reacționari locali. ei au plecat mai departe, poposind la Rucăr. Bălcescu, însoțit de Ion Voinescu II, Nicolae și Ștefan Golescu, va reveni la București în 3 iulie, poate pe același traseu.

Nicolae Bălcescu este întiul istoric român care sesizează cu temei științific câteva repere de bază ale istoriei orașului, fapt remarcabil pentru nivelul documentării istorice de la jumătatea veacului trecut. Atribuirea începuturilor scaunului domnesc de la Tîrgoviște lui Mircea cel Bătrîn a fost confirmată de cercetările arheologice și istorice recente, fiind un bun științific definitiv cîștigat pentru istoriografia românească.⁹ Cauzele mutării treptate a capitalei la București sînt, de asemenea, corect evidențiate : cele economice și politice, care au prevalat (din secolul al XVII-lea) celor strategice, pe care le sublinia și cu prilejul motivării retragerii la Tîrgoviște. „supt ocrotirea munților“, a lui Mihai Viteazul, în august 1595 : „De puțină vreme numai creșterea Bucureștilor și importanța lui comercială făcuse pe domni a lua obicei a petrece o parte din iarnă în acest oraș“.¹⁰ Bălcescu este primul istoriograf care pune în valoare descrierile cuprinse în relatările călătorilor străini despre țările române, inclusiv pe cele privitoare la orașul Tîrgoviște. Ca și alți romantici ai perioadei pașoptiste, el compară măreția, frumusețea și gloria Tîrgoviștei medievale cu starea de decădere la care era martor într-o epocă de renaștere națională : „Era atunci Tîrgoviștea oraș foarte mare, împodobit și populat ; și se întindea frumos pe malul drept al Ialomiții, ocolit de mulțime de grădini, vii și livezi de pomi roditori. Scriitorii contimpurani de feliurite nații să minunează de frumusețea acestui oraș, declarîndu-l că e vrednic de-a fi capitala unei țări și locuința unui domn mare. Acel oraș populat astăzi de-abia e un orășel. Ale lui măreți zidiri vremea le-a ruinat și le-a asemănat cu pămîntul“.¹¹ Evocarea gloriei trecute îi prilejuiește enunțarea de îndemnuri la redeşteptarea sentimentului patriotic și mobilizarea la lupta pentru emanciparea națională : „Umbrele acestor eroici războinici parcă le vezi involtîndu-se singuratece și tăcute împregiur acestii ruine ; adierea vîntului ce suflă din Carpați [...] ne pomenește numele lor și undele mărețe ale Ialomiței pare a cînta necontenit un cîntec de mărire la gloria lor. Astfel i se nălucește oricărui român cu inimă simțitoare [...] și el nu să poate opri d-a simți durere amară și d-a ofta după vremea trecută“.¹²

Bălcescu incheie capitolul XXI — Tîrgoviștea, al cărții a II-a — Călugărenii, cu una din cele mai frumoase pagini despre figura luminoasă a poetului Vasile Cîrlova, relevînd faptul că acesta ne-a lăsat în același timp și „o lacrimă fierbinte pentru gloria trecută“ (în „Ruinurile

8. Ion Hellade Rădulescu. Amintiri asupra istoriei regenerării române sau evenimente de la 1848, București, 1893, p. 53.

9. Gabriel Mihăescu, Eugen Fruchter, Tîrgoviște. Considerații asupra începuturilor orașului medieval, în „Revista muzeelor și monumentelor — Monumente istorice și de artă“, nr. 2, 1978.

10. Nicolae Bălcescu, op. cit., 108, 111.

11. Ibidem, p. 111.

12. Ibidem, p. 112.

Tîrgoviștei“) și „o scinteie dătătoare de viață pentru viitor“ (în „Marșul oștirii române“).

Citindu-i versuri din „Odă la oștirea română“, Bălcescu îl socotea pe Gr. Alexandrescu drept „unul din cei mai buni poeți ai noștri“.¹³

Cu îndreptățire, Nicolae Iorga aprecia și valoarea literară a operei istorice a lui Bălcescu : „E mai multă poezie în descrierea Călugărenilor, în zugrăvirea ruinelor de la Tîrgoviște, decît în elegiile de o tristeță de formă ca și de fond fără de păreche ale lui Cîrlova, decît în cele dintîi producții ale unui Alecsandri“.¹⁴

---

13. Nicolae Bălcescu, op. cit., p. 132.

14. Apud Dan Berindei, op. cit., p. X

